

Den tyske idealisme er ikke død - den lugter bare ret råddent

Gregersen, Frans

Published in:
Kritik

Publication date:
2008

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Gregersen, F. (2008). Den tyske idealisme er ikke død - den lugter bare ret råddent: Anmeldelse af Jens Erik Kristensen m.fl.: Ideer om et universitet, Aarhus Universitetsforlag 2007. *Kritik*, (190), 122-128.

Den tyske idealisme er ikke død – den lugter bare ret råddent

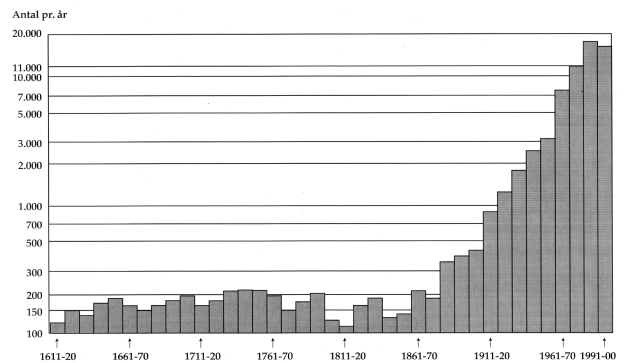
Jens Erik Kristensen m.fl.: *Ideer om et universitet. Det moderne universitets idehistorie fra 1800 til i dag.* Aarhus Universitetsforlag 2007. ??? sider, ??? kr.

Forleden kom der et brev. Det var fra Socialforskningsinstituttets direktør Jørgen Søndergaard som i sin egen skab af formand for Videnskabsministeriets faglige udvalg der styrer det såkaldte bibliometri-projekt som skal danne basis for en fordeling af universitetsbevillingerne i overensstemmelse med hvor høj kvalitet hvert enkelt universitets forskning er nået op på, meddelte at man nu havde besluttet at de 68 underudvalg under projektet skulle opdele "deres" tidsskrifter i to grupper. Den ene gruppe – elitegruppen – af tidsskrifter er den gruppe som man får særlig mange points for at offentliggøre artikler i. Den skal efter beslutning i fagligt udvalg stå for maksimalt 20 procent af verdensproduktionen. Verdensproduktionen består af antallet af artikler i hver af de i alt ca. 19.000 tidsskrifter som nu findes i ministeriets database. Det betyder så meget som at forskerne på de danske universiteter kan være ganske sikker på at få points for at offentliggøre i et af de ca. 19.000 tidsskrifter, men at de kun kan være sikre på at deres institution får rigtig mange penge hvis de har mange artikler i de førende tidsskrifter. Meningen er selvfølgelig at de 20 procent er de bedste.

Når man læser den slags breve, føler man sig hensat til en noget andet verden end den der møder den læser der bevæger sig ind i Jens Erik Kristensen m.fl.s antologi med en række centrale tekster fra universitetsideens historie. Antologien består af i alt ti artikler, oversat og – sparsomt – måske også for sparsomt – kommenteret, og hver for sig forsynet med en indledning om forfatteren. I antal. Kun den sidste artikel er skrevet af to forfattere. Her optræder også den første kvindelige forfatter. Til beroligelse for den forbløffede læser oplyses det at der er tale om den mandlige forfatters kone.

Der er først en aktualiserende indledning om hvorfor dette udvalg er væsentligt lige nu efter universitetsreformen og så er der en længere idehistorisk indledning om universiteterne ved Jens Erik Kristensen. Den sidste kommer jeg tilbage til.

Denne bog har ganske vist en rød tråd, men den er nok ikke rød. Den drejer sig om den tyske idealisme og dennes særlige manifestationsform, det Humboldtiske universitet. Dette luftsyn har sit udspring i en ganske bestemt historisk konstellation som Jens Erik Kristensen gør meget for at fremmane for os i indledningen. Blot har ideerne det med at blive lovlig luftige. Her blot til illustration af hvad vi taler om, når vi taler om et universitet, en graf hentet fra Hans Chr. Johansens statistikbind af Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie:

Antallet af personer, der aflægger studentereksamen. I studentertallet er inkluderet nordmænd til 1813 og islændinge til 1918.

Betragt opmærksomt dette billede. Det svinger mellem at være under 100 og lidt over 200 som hvert år aflægger den eksamen som var adgangsgivende til universitetet. Egentlige tilgangstal til universiteterne må nødvendigvis have været lavere. Fra 1881 begynder søjlerne at stige for aldrig siden at falde – før under den nuværende regering. Det er disse unge mænd vi taler om, en ganske lille procentdel af hver årgang af unge, der er de mulige universitetsstuderende i den afgørende periode hvor tankerne om universitetet udformes. Jens Erik Kristensen identificerer med rette udfordringen for ideen om det elitære idealistiske Humboldt-universitet som tanken om, eller rettere realiteten af, masseuniversitetet, men det giver mere kød på ideen at se det som her: søjle på søjle hen ad x-aksen. De må have kendt hinanden alle sammen dengang det hele begyndte; flere var de ikke.

Udgangspunktet for det moderne universitets historie var det middelalderlige universitets krise. Spørgsmålet var om det simpelthen skulle forkastes som utids-

svarende. Kristensen nævner at "i perioden fra 1792 til 1818 blev antallet af tyske universiteter [...] mere end halveret med ikke mindre end 22 universitetslukninger." (s.34). Humboldts tanker blev imidlertid en så succesrig opskrift at de tyske universiteter i løbet af 1800-tallet blev Europas førende. Havde der været en datidens *Times Higher Education* ranking-liste, havde det været Berlineruniversitetet der toppede den, skarpt forfulgt af Göttingen, Jena og Halle. *Tout Europe* studerede i Tyskland. Hvad var det dog han havde fundet på?

Efter en sær lille tekst af Immanuel Kant får vi Humboldts egne – ofte svært fortolkelige ord i "Om den indre og ydre organisation af de højere videnskabelige læreanstalter i Berlin". Skriftet er fra 1809 og har givetvis spillet en rolle i beslutningsprocessen i Preussen, men det blev ikke publiceret før 1896 (s. 68) og har derfor som skrift først en receptions historie efter at dets virkning havde sat sig igennem. De svævende vendinger bliver mønstergyldigt forklaret af Kristensen i hans indledning så det gør ikke så meget at de kræver for-kundskaber og i øvrigt måske ikke var så afgørende, for Humboldts universitetstanker står i virkeligheden flere steder. Og det vigtigste står i hans dannelses tænkning som både Kristensen og senere i bogen Jürgen Habermas giver glimrende signalement af. Det drejer sig om en den afgørende sammentænkning af det individuelle og det nationale, om sammensmeltningen af frihed for den enkelte og en dertil svarende autonomi for den universitære institution, og det drejer sig ikke mindst om mødet med forskningen i undervisningen:

Da disse læreanstalter imidlertid kun kan nå deres mål, idet enhver så meget som overhovedet muligt iagttager videnskabens rene ide, så bliver ensomhed og frihed i dennes kreds de fremherskende principper. Men også menneskehedens åndelige virke trives kun i samvirke, og det ikke blot derved, at det ene individ erstatter, hvad det andet mangler, men derved, at den enes vellykkede virke begejstrer den anden, hvorved den almene, oprindelige kraft bliver synlig for alle, en kraft som i de enkelte individer kun stråler i afledet og enkel forstand. Derfor må den indre organisation af disse læreanstalter støtte et vedvarende, selvopretholdende og utvungent samvirke. (s.89).

Hvordan Humboldt kommer fra den aristokratiske formel om *Einsamkeit und Freiheit* til dog at omfavne et utvungent samvirke mellem de frihedselskende ånder, forbliver delvis dunkelt. Teksten har denne særlige brug af den tyske idealismes nøglebegreber "ånd", "tyskerens intellektuelle nationalkarakter", "trække det åndelige og høje ned i den materielle og lavere virkelighed", samtidig med at den giver helt jordnære og uhyre interessante opskrifter på indretning af et universitet, fx denne:

Udnævnelsen af universitetslærere bør forbeholdes staten, og det er principielt en dårlig indretning at tildele fakulteterne mere indflydelse herpå, end et forstandigt og rimeligt kuratorium vil gøre det helt af sig selv. Dels fordi antagonisme og stridigheder er gavnlige og nødvendige for universitetets virke [...] Og desuden fordi universitetslærernes sammensætning umiddelbart er for snævert forbundet med statens interesser. (s.95).

Det viser sig at Humboldt opererer med to institutioner og ikke blot én. Forskningen foregår nemlig ved akademier: "Valget af medlemmer til akademiet må derimod forbeholdes akademiet selv og kun være afhængigt af kongens godkendelse, som man kun vanskeligt kan være foruden." (ibid.), og det mestergreb, der samtidig bliver et kvælergreb om akademierne til fordel for universiteterne, er at forene den forskning der foregår på akademiet, med den undervisning der er universitetets privilegium. Heri består trylleformlen der går igen gennem universitetshistorien som et plaget gespenst: den ubetinget forskningsbaserede undervisning.¹

Hvor det hos Humboldt var valget mellem universiteter og kurser der tænkes på med begrebet "frihed", bliver det efterhånden tanken om den forskningsbaserede undervisning der kommer til at præge opfattelsen af formen "ensomhed og frihed". Begrebet "den frie tanke" spøger allerede i Kants allerede rigeligt spøgefulde tekst. Og ensomheden turde være til at overse i datidens stærke organisering af studerende, noget der i øvrigt kunne overtages som en simpel retraditionalisering af det middelalderlige system med dets universitære autonomi i form af egen jurisdiktion. Samtidig opbyg-

ges en stærk social og standsmæssig bevidsthed blandt de studerende unge mænd. Det kommer frem i den underholdende og let læste tale som “den tyske fysiks kansler” Helmholtz holdt i 1877 som tiltrædende rektor på det nu berømte berlineruniversitet (som dog endnu ikke bar Humboldts navn). Helmholtz sammenligner de tyske universiteter med de franske og navnlig de engelske. Han roser Oxford og Cambridge for deres sørgen for de studerendes fysiske velbefindende:

De studerende bor og arbejder i luftige, rumlige [skulle der ikke have stået “rummelige”?] bygninger omgivet af græsplæner og parkanlæg og bruger en væsentlig del af deres tid på at dyrke sport og på denne måde – i udviklingen af den kropslige energi og behændighed – vække den lidenskabelige kappestrid, der bibeholder [skulle der måske have stået “stimulerer”?] virksomheden langt bedre end vore gymnastik- og fægteøvelser. Man bør ikke glemme, at unge mænd bliver mere tilbøjelige til at søge tobakkens og de berusende drikkes tilsyneladende forfriskning, desto mere man afspærrer dem fra den friske luft og muligheden for kraftfuld bevægelse. [s.123].

Den passage i den også i øvrigt meget læseværdige tekst glæder jeg mig særlig til at læse med mine studerende.

For de fleste udlændinge, der først og fremmest ser de enkelte og påfaldende misbrug af de tyske studerendes opsynsløse frihed, er denne frihed genstand for undren. De begriber ikke, hvordan man uden den største skade kan overlade unge mænd til sig selv. For den tyske mand forbliver hans studietid imidlertid en erindring om hans livs gyldne alder. [...] Kun for den tyske studerende bliver denne rene glæde – glæden over den tid, hvor han i den første nydelse af ung selvansvarlighed og fri for at arbejde for fremmede interesser, udelukkende lever for den opgave at efterstræbe det bedste og ædleste, som menneskeslægten hidtil har været i stand til at vinde af viden og forestillinger – tæt forbundet i venskabelig kappestrid med et stort antal af ligesindede kammerater og i det daglige, åndelige arbejde knyttet til undervisere, af hvilke han lærer,

hvordan selvstændige hoveders tanker bevæger sig. [s.125].

Denne retorisk formfuldendte passage rejser uundgåeligt spørgsmålet om det virkelig forholdt sig sådan for alle disse unge tyske mænd, eller om der her er tale om ideologiproduktion i metermål i den betydning af ideologi som i forvejen findes i ‘den tyske ideologi’. Måske ligger sandheden et andet sted end i valget mellem at se uddannelsen af den stab af akademikere og embedsmænd som et halvt århundrede senere gjorde nazismen mulig som en logisk konsekvens af denne udgave af tysk idealisme og at se Helmholtz’s ord som gangbar karakteristik af *wie es eigentlich gewesen* for hvert enkelt individ. Måske er sammenfletningen endnu tættere, sådan at den patos og de høje krav den stiller til den åndelige virksomhed, i sig selv indeholder en skizofreni mellem hvad man (eller i hvert fald de fleste) blev til (nemlig embedsmand eller uddanner, i begge tilfælde med gyldne erindringer om en frihed der nu var endegyldigt forbi) og hvad man dengang studerede til (nemlig forsker), en spaltning som har tydelige ekkovirkninger også i aktuelle diskurser om det virkelighedsfjerne universitet der er alt for optaget af forskeruddannelse.

En virkningsfuld genre i den type universitetsliv som vi føres ind i i denne bog, er talen. Hvilke taler man kunne holde den gang! Vi kender dem jo kun fra deres skriftlige overlevering i de samlede værker, alligevel kan man ikke lade være med at forestille sig at være blandt tilhørerne ved Max Webers helt anderledes stemte, men bestemt lige så fascinerende tale om “Videnskab som levevej” fra 1919. Det er bogens højdepunkt og teksten er magelig værd at fordybe sig i et helt semester. Første verdenskrigs fundamentale og altpåvirkende granat-chok sidder endnu i tilhørernes kroppe da den berømte sociolog *avant la lettre* tøvende tager ordet for langsomt at give affortrylles stemme. Weber er nået ca. halvvejs da han hæver stemmen afgørende:

Lad os først gøre os klart, hvad denne intellektualistiske rationalisering gennem videnskab og videnskabelig orienteret teknik egentlig betyder i praksis. Betyder den, at vi i dag – f.eks. alle der sidder her i salen – har et større kendskab til de livsbetingelser, som vi eksis-

terer under, end en indianer eller en hottentot? Næppe. [...] Den tiltagende intellektualisering og rationalisering betyder altså *ikke* et tiltagende alment kendskab til livsbetingelserne. Det betyder derimod noget andet: Bevidstheden om eller troen på, at hvis man bare *ville*, *kunne* man til enhver tid få det at vide. At der altså principielt ikke findes hemmelighedsfulde, uberegnelige magter, som blander sig, at man derimod – i principet – kan *beherske* alle ting gennem *beregning*. Men det betyder verdens affortryllelse. [142f]

Og senere:

[...] hvem tror [...] i dag, at erkendelser inden for astrofysik, biologi, fysik eller kemi kan lære os noget om *meningen* med verden, endsige vise os, i hvilken retning man kan komme på sporet af en sådan "mening" – hvis den findes? Om noget er disse videnskaber egnede til at komme troen på, at der findes sådant noget som en "mening" med verden, til livs. [s.145]

Hermed er dannelsesstanken brudt sammen. Det viste sig at videnskaben kunne bruges til mange ting i den ufattelige fire år lange udryddelseskrig, giftgasser f.eks., men meningen med livet måtte den afvise som sig uvedkommende. Prøv et andet kontor!

Hvor Weber således peger på en række interne forhold i videnskaben som Helmholtz havde antydnet, først og fremmest den stigende specialisering, lægger han dog mere vægt på den helt grundlæggende spaltning mellem videnskab som erhverv eller levevej og som åndelig føring. Og advarslen lyder uden tøven: Hvis det er en fører du er ude efter, du som studerer, så er du gået forkert [s.151]. Det hænger blandt andet sammen med at han simpelthen taler om noget andet når han taler om universitetet. Vi forestiller os gerne Humboldts universitet som Platons skole i Rafaels udformning. Her går de lærde rundt og diskuterer frit sig imellem, og i forhold til videnskaben er alle lige. Realiseringen af dette begreb findes i den tyske idealisme i seminaret (se Habermas' indlæg om læreprocesser som universitetets ide – inkarnationen af den herredømmefri dialog) hvor den vise lærer, som Weber formulerer det, lærer sine elever at anerkende ubekvemme kendsgerninger, dvs.

den slags der er ubekvemme for hans standpunkt [s.149] og samtidig kan blive modsagt af den fri tyske studerende. Det kan man bare ikke på Webers universitet hvor der sættes et skarpt skel mellem offentlighed og universitet: "I auditoriet, hvor man sidder over for sine tilhørere, har de at tie og læreren at tale." [s.148]. Så ikke blot er videnskaben for læreren et erhverv, oven i købet et erhverv der stiller store krav om redelighed af samme art som embedsadfærd, det er også sådan der praktiseres: Der undervises fra en professionel autoritet til en umælende masse som netop må og skal udfordres fordi den nødvendigvis er tavs.

Herfra – det nytter ikke at nægte det – falder bogens artikler noget i kvalitet, kun Habermas kan, med sin karakteristiske blanding af hårde, specifikke facts og langtskuende overblik over historiske udviklinger, nå op på samme retoriske og refleksive niveau som disse to indlæg. Det betyder at resten mere eller mindre frivilligt bliver illustrationer af hvordan en ide kæmper for at overleve – til trods for at den for længst er udlevet og aflægs. Ideer om universitetet træffer vi, men de er nu i flertal og har så forskellige perspektiver som den studerendes livsverden [Jaspers] og "de udfordringer som manager- og ledelseskrafter i alle organisationer" bliver konfronteret med i dag [Käufel og Scharmer]. Nogen afklaring kan man ikke forvente, og man får den heller ikke. Til gengæld rummer alle indlæggene stof at arbejde med i de auditorier hvor lærerne er himmelhenrykte hvis blot de studerende ikke tier.

Bogen er tænkt som en ressource til undervisning. Derfor er der sørget for pædagogiske introduktioner til alle teksterne i form af korte præsentationer af hver enkelt forfatter, og derfor er bogen forsynet med den brillante indledning, som jeg vender tilbage til om lidt. Alligevel står man som lærer over for velkendte problemer når man vil bruge en sådan tematisk og kronologisk organiseret samling af tekster. De forskellige taler og skrifter er jo ikke skrevet som indlæg til en lærebog om universitetets ide, og at reducere dem til blot at være illustrationer til indledningen ville være at gøre vold på tekster som – for det meste – fortjener en langt bedre skæbne. Men paradoksalt nok vil denne større opmærksomhed på f.eks. Webers tekst føre en ud i mange andre problemstillinger end lige spørgsmålet om

universitetets ide og give anledning til en lang række realiaspørgsmål som må afklares før en moderne læser kan få en dybere forståelse.

Et eksempel: Weber bruger som et centralt billede på den særlige oplevelse det er at dyrke videnskab, en oplevelse som skal indgå i den studerendes liv for at han kan forstå hvad det hele går ud på, at han må have arbejdet som om han var filolog: “[...] give sig hen til den forestilling, at hans sjælefred afhænger af, om han lykkes med denne, netop denne konjektur af dette sted i denne [skal være ’dette’] håndskrift,” (s.139). Konjektur forklares ikke i en oversættelse og måske har oversætteren heller ikke forstået det: Det er det særlige gæt der får en dunkel passage i et gammelt håndskrift til pludselig at give mening og som kan forklares ved almindeligt forekommende skrivefejl. De afskrivere der overleverede de klassiske tekster, lavede fejl, og der var ikke mange slettetaster til rådighed i deres teknologi. Derfor korrumpes håndskrifter hver gang de afskrives, og vi har kun ganske få originaler. Det betyder at en væsentlig videnskabelig virksomhed er at gætte sig frem til hvad der engang kan have stået. Det kræver både indlevelse, dvs. disciplinering af ånden ved gentagen og omfattende læsning af samtidens tekster (som imidlertid også er korrupte på uventede punkter!) og ved omfattende viden om selve afskrivningens proces, og fantasi, dvs. et nyt gæt der giver alle i det pågældende forskersamfund en kollektiv aha-oplevelse ved blot at blive fremsat. Alt dette og mere til skal den moderne læser fremkalde for sit blik når Weber appellerer til den vellykkede konjekturs salige selvtilfredsstillelse. Det kan sikkert ikke stå i en note, for så bliver teksten kommenteret ihjel, men det er på den anden side nødvendigt for rigtigt at forstå hvad manden mener.

Indledningen er en *tour de force* og kan, velskrevet og oplysende som den er, sagtens berettiget et klassisæt. Til gengæld rejser den en problemstilling som kort kan resumeres som; Hvad er idehistoriens opgave? Er det opgaven at beskrive ideers historie i deres opståen, reception og virkning, eller er det *også* dens opgave at give godt begrundede forslag til hvordan det kan være at lige den ide har haft lige den historie og virkning? Jeg mener det sidste og ville af den grund have foretrukket at f. eks. en bog som Fritz Ringers *The German Manda-*

rins (som Habermas eksplicit og implicit refererer til i sit indlæg) havde struktureret den del af historien som kan forklares ved den intrikate standsdynamik som bogen afdækker i de tyske staters historie i netop denne periode. Man kunne vel også i netop denne bogs indledning have forventet et klarere signalement af den tyske idealismes modstandere og måske en redegørelse for hvordan marxister og venstrehegelianere, og ikke kun Nietzsche, så på universitetets ide. Det ville endelig have været forfriskende med flere tal og facts om hvad universiteter var og er, Pierre Bourdieu bør ikke have levet forgæves.

Bogen præsenteres som et indlæg i en aktuel debat. Universitetsloven skal nu revideres, og det er åbenbart hensigten at levere skyts ud fra devisen “lad os ikke sætte håbet for højt”:

Den beskedne forventning er, at et bedre førstehåndskendskab til centrale formuleringer og eksemplariske diskussioner af det moderne universitets idegrundlag vil kunne give bare et lille løft af den hjemlige debat om universiteternes mulige fremtidige udvikling og status – både hvad angår de ofte implicitte normative referencer og de eksplicite besværgelser i denne debat. (s.10).

Det er et fromt og lavmælt fremført ønske, og dets undertekst er at idehistorien er nyttig. Nyttigt er det naturligvis også at få påvist at det Humboldtske universitet, som man så ofte påberåber sig, aldrig har eksisteret som andet end et ideal, men nok så nyttigt er det måske at indse den tyske idealismes ubrugelighed som referencepunkt både for tilhængere og modstandere af den nuværende universitetslov.

Universiteter leverer forskningsbaseret uddannelse til det højeste niveau. Forskning er godt, det skal vi have mere af. Så langt synes alle enige. Men er al forskning lige god? I debatten trives ganske ofte en polarisering af de to kulturer: ‘de tørre og de våde’ som tildeler de tørre videnskaber en særlig *mission impossible*, en sødmefyldt tragisk heroisk skæbne som dem der udsigtsløst prædiker etik og besindelse på dydens rette vej, mens de våde videnskaber tromler derudaf som alene anvendelige til vækst. Denne modstilling til-

delers humaniora et særligt uindløseligt pant i universitetets fortid, og forærer lige så hovedløst dets fremtid til natur- og tekniske videnskaber. Dansk Industris *master voice* Lars Goldschmidt, for nylig købt på transfermarkedet fra ingeniørerne, brøler ind i tragten at kun tekniske videnskaber kan skulle finansieres af skatteyderne. Baggrunden er at de private investeringer i forskning er gået ned. Man skulle så tro at det var et argument for at DI gjorde noget for at få de private virksomheder, som jo udgør DIs medlemskreds, til at lægge deres hårdt efterspurgte investeringer i Danmark. Noget gør man også. Men man vil hellere bruge skatteydernes penge til branchehjælp når nu branchen ikke har lyst til at komme til lommerne selv. Noget for noget.

Men sådan leger vi ikke. Når Goldschmidt pisser på humanisterne, slår vi igen og påpeger at vi sandelig er pengene værd. Vi kan bruges til turisme og vareæstetik, ja, vi er uundværlige til begge dele, fremtidens Danmark vil tjene på humaniora. Det er sandsynligt, men i mellemtiden vil de fleste universitetsansatte humanister skulle bruge det meste af deres tid på at skrive en hel masse artikler til internationale tidsskrifter som af deres fagfæller er blevet vurderet til at ligge i de øverste 20 procent af verdensproduktionen, og det hjælper garanteret kun middelbart på betalingsbalancen. Den mentale betalingsbalance taler vi ikke om, selv om den formentlig ikke er uden betydning.

Det store slagsmål i disse dage er basismidler over for konkurrenceudsatte. Det påfaldende ved denne debat er dens mangel på politisk indhold. Her er der ingen konkurrence; den er udsat på ubestemt tid. Universitetsansatte vil helst have lov at bestemme selv, og vil derfor gerne have pengene som basisbevillinger så bestyrelserne kan prioritere – men allerhelst ville de have pengene sendt ud til institutterne uden videre. Næstbedst er hvis bestyrelserne lover ikke at mene noget. Regeringen vil til gengæld helst have dem sendt til det Strategiske Forskningsråd fordi dette har til opgave at sætte forskningen til at løse samfundets problemer. De forskere der ikke vil løse samfundets problemer, men hellere vil lave grundforskning, synes man skulle nedlægge Det Strategiske Forskningsråd og give pengene til det Frie Forskningsråd som til gengæld allerede er begyndt at lave strategisk planlægning igen. Det påfal-

dende er fraværet i debatten af et ræsonnement om *almenvellet*. Ideen om hvad den enkelte borger og samfundet, som statsborger og som helt samfund, har brug for i modsætning til hvad enkelte sektorer kunne have glæde af.

Hvis man nu i stedet diskuterede hvilke problemer der overhovedet kan løses med forøget og ny viden, ville man opdage at en del af Danmarks problemer ikke kræver ny forskning, men en ny politik. Det gælder f.eks. integration. Og at andre problemer som vi står over for, ikke kræver ny viden af den slags man tror skal til, men i stedet ny viden om hvordan man kan få ændret folks adfærd uden at skulle lovgive og/eller kriminalisere dem til det. Det gælder f. eks. i et vist omfang rygningens skadelige virkninger og i hvert fald affaldssorteringens mysterier.

Noget helt andet er så at det slet ikke kan lade sig gøre at anskue universiteternes nuværende problemer med ledelse og autonomi uden at tage stilling til helt afgørende spørgsmål som: Skal danske universiteter fortsat være offentlige og skattefinansierede eller skal de helt eller delvis finansieres af private? Hvis det sidste, taler vi så om parlamentarisk vedtagne ens-for-alle-studieafgifter eller fuld privatisering så universiteterne f. eks. får ejerskab til bygninger og lov til at opkræve den pris de kan få, for de uddannelser de leverer? Hvor går grænserne for markedets effektivitet?

En ofte påpeget grænse går ved universiteters og andre uddannelsesinstitutioners evne til at løse problemet med at bryde den sociale arv. Overlades højere uddannelse fuldstændig til markedet (eller markeder), er det indlysende at institutionerne koncentrerer sig om at tjene de lette penge og f. eks. lader de tunge indvandrerdrenge sejle deres egen sø. Men måske er det også lige præcis meningen. I så fald bør man dog i anstændighedens navn holde op med at tale om den sociale arv som et problem og i stedet lade Eva Kjer Hansen bryde ud i uccensureret lovprisning af ulighed.

En uforholdsmæssig stor del af diskussionen om universiteterne handler om den mangel på akademisk offentlighed som en enstrenget ledelsesform har resulteret i. Hvis man vil, er det nemt nok i en reform af loven at styrke Akademisk Råd, at indføre institutforsamlinger og at lade alle bedømmelser være offentlige fra den dag

de bliver formuleret, samtidig med at man pålægger institutlederne at begrunde enhver afgørelse af ansættelsessager, gerne på hjemmesiderne. Det vil give lidt mere indsigt både for den interne offentlighed og for dem udenfor, der så ved selvsyn kan konstatere hvor sjældent det er at der finder magtmisbrug sted i netop dette system. På den måde kunne universiteterne måske gå forrest i en generel åbning af det offentlige. Nu har vi i et par år delt skæbne med Postvæsenet og DSB mht. effektivisering og strømlining. Vi har klaret os langt bedre, men hvis man nu vendte om i den offentlige styringsfilosofi og lod tilliden til selvstyring ud fra formålet være det afgørende, kunne vi måske få både flere tog og mere post til tiden. Med denne utopiske tanke kan man sende en kærlig hilsen til begrebet autonomi og erklære det for både dødt og begravet. Danmark har de universiteter det fortjener. Og det kan idehistorien nok ikke lave om på.

Note

1. Det er i denne forbindelse værd at nævne at både Frankrig og de østeuropæiske lande har haft og har stærke akademier hvis forbindelse med universiteter ingenlunde er systematisk endsige nødvendig. Historien i denne bog er således de tyske universiteters historie, dog med udblik til de engelske og amerikanske universiteter som ligner de tyske mest. Der er ingen danske tekster i samlingen, men to decideret engelske, Huxleys og Flexners, som er medtaget fordi de begge diskuterer det humboldtske ideal.

Frans Gregersen, f. 0000.

Minibiografi...